

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. X: 2012

Data odczytu: 21.11.2012

Nr 31 (336)

Data wydania: 21.11.2012

=====
896. spotkanie

Wiesław Błachnio

IGNACY ŁYSKOWSKI patron grudziądzkiej ulicy.

Ignacy Koschembahr-Łyskowski herbu Doliwa¹ to znany działacz narodowy, oświatowy, gospodarczy i polityczny Pomorza w okresie w czasie i po Wiośnie Ludów 1848-1849.

Urodził się 12 IX 1820 r. w Mileszewach (powiat brodnicki). Był synem Konstantego – właściciela ziemskiego, deputowanego do ziemstwa kredytowego – i Anny z Rutkowskich, dziedziczki dóbr w Mileszewach. Uczył się w szkole miejskiej w Brodnicy, następnie w gimnazjum chojnickim, gdzie zaczął ulegać wpływowi germanizacyjnym tak znacznym, że listy do swoich rodziców pisał po niemiecku. Rodzice przenieśli go do gimnazjum katolickiego w Chełmnie, które ukończył z wyróżnieniem. W tym okresie odzyskał polską świadomość narodową.

Dużo podróżował. Zwiedził Szwajcarię i Włochy, gdzie poznał ówczesne prądy wolnościowe i demokratyczne. Przez pewien czas studiował teologię we Fryburgu, a następnie historię, literaturę i filozofię we Wrocławiu. Zły stan zdrowia skłonił go do powrotu do rodzinnego miasta. W Mileszewach rozpoczął działalność społeczno-polityczną i pisarską wymierzoną w proces germanizacyjny ludności Pomorza. Szukał przyczyn upadku niepodległości Polski. Został gorącym sympatykiem Polskiego Towarzystwa Demokratycznego.

W 1848 r. Tymczasowy Komitet Narodowy Prus Polskich powierzył Ignacemu Łyskowskiemu misję złożenia protestu w Frankfurcie nad Menem przeciw wcieleniu Pomorza do Związku Pruskiego. Z protestem tym wystąpił ponownie na forum właściwego parlamentu jako poseł powiatu brodnickiego i lubawskiego.

Świadomie i z pełnym poświęceniem angażował się w sprawy Ligi Polskiej. Jego poglądy na problematykę społeczną stopniowo krystalizowały się i dojrzały.

Swoją działalność publiczną rozpoczął od poezji. Dowodzą tego utwory: „Poezje” (1847 r.) poświęcone sielskiemu życiu wsi, „Słowa prawdy” – zawierające analizę przyczyn upadku Polski i niepowodzeń walk o niepodległość oraz „Sceny w Piekło” (1848 r.). Z powodu radykalizmu poglądów przejawiających się w tych utworach nazywano go „czerwonym szlachcicem”.

Oto niektóre z jego charakterystycznych sformułowań: *„Szlachta przez zazdrość, dumę, przesąd i nieogłędność nie pozwoliła rozwijać się innym warstwom narodu. Z podziałem Polski zapadł na szlachtę jako klasę, uprzywilejowaną, dekret śmierci, szlachta ustąpić musiała ze sceny polityczno-historycznej, jak wysoki urzędnik ustąpić musi z urzędu, wywiązawszy się źle z obowiązków, a ustąpiwszy raz ze sceny historycznej, już doń powrócić nie może,*

jak odżyć nie może człowiek zgrzybiały pod ciężarem grzechu i obłędu. Inna warstwa narodu polskiego powołana została do życia historycznego a tą warstwą jest lud. Dlatego upadła rewolucja listopadowa ,bo nie był z nią lud. Dlatego upadły i nowsze zamachy, bo lud obrócił się przeciw nim". Winnych upadkowi Rzeczypospolitej widział głównie w szlachcie i klerze: „obydwaj się panoszyli, obydwaj z jednego garnka jedli i obydwaj odpowiadać będą...”

Na zakończenie Łyskowski apelował: „Wykazawszy, jacy są ludzie na naszej ziemi, co nas zgubiło i co nas ratować będzie, pozostaje mi tylko zawołać do wszystkich: odrodźmy się wszyscy w prawdzie, która zwie się oswobodzenie ludu a przezeń Ojczyzny i cnocie, która zwie się poświęceniem”.

W latach 1848-1850 z inicjatywy Ignacego Łyskowskiego wychodziło w Chełmie pierwsze polskie czasopismo na Pomorzu „Szkółka Narodowa”. Inne znane jego publikacje to: „Książeczka dla ludu polskiego”, „Gospodarz” (mała encyklopedia rolnicza), „Pieśni gminne i przysłowia ludu polskiego w Prusach Zachodnich”, „Kalendarz gospodarczy kieszonkowy na rok 1857” i „Elementarz polski”. Utwory publicystyczne drukowano w „Nadwiślaninie” i „Gazecie Olsztyńskiej”.

Za sprawą Ignacego Łyskowskiego powstało Towarzystwo Agronomiczne Powiatu Brodnickiego, które połączyło się z Towarzystwem Lubawskim w Towarzystwo Agrarne Ziemi Michałowskiej. Jego celem było szerzenie oświaty i kultury rolniczej. W latach 60 XIX wieku założono z jego inicjatywy 40 bibliotek ludowych na Ziemi Michałowskiej.

W 1867 r. działacz wspólnie z Teodorem Donimirskim i Mieczysławem Łyskowskimⁱⁱ powołał instytucję, której celem było organizowanie corocznych sejmików gospodarczych.

W 1869 z Teodorem Donimirskim założył w Toruniu Towarzystwo ku Wspieraniu Moralnych Interesów Ludności Polskiej pod Panowaniem Pruskim. Towarzystwo upowszechniało polską literaturę, organizowało czytelnie i biblioteki. Z inicjatywy Zygmunta Działowskiego z Mgowa w Toruniu powstało Towarzystwo Naukowe, a I. Łyskowski został jego prezesem w 1875 r.

Zdecydowaną działalność polityczną rozpoczął z powstaniem Związku Północno-Niemieckiego. Został wtedy posłem do sejmku pruskiego w 1866 r. i parlamentu niemieckiego w 1881 r. jako przedstawiciel ludności polskiej Prus Zachodnich. Był członkiem i sekretarzem Koła Polskiego. Dzięki jego staraniom powstało w Brodnicy gimnazjum z prawem fakultatywnego nauczania języka polskiego.

Zmarł w Poznaniu 14 lipca 1886 r. Został pochowany w krypcie kościoła parafialnego w Lembargu. Mieszkańcy Brodnicy pragnąc uczcić i zachować w pamięci ogromne zasługi Ignacego Łyskowskiego dla naszej ojczyzny i regionu, nadali jego imię Miejskiej i Rejonowej Bibliotece Publicznej oraz nazwali jego imieniem jedną z ulic.

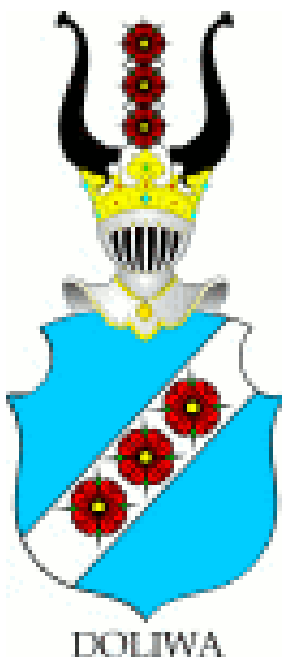
W Grudziądzu, Toruniu, Brodnicy i innych miejscowościach są ulice zwane jego imieniem.

Ulica Ignacego Łyskowskiego w Grudziądzu leży w obrębie tzw. Kuntersztynu, łączy ulice Piłsudskiego i Waryńskiego. Długość jej wynosi ok.1600 m. Do niedawna miała bardzo słabą nawierzchnię, brakowało instalacji deszczowej, oświetlenia. Obecnie należy do najbardziej zmodernizowanych. Jest ulicą dwukierunkową z chodnikiem dla pieszych i ścieżką rowerową, oświetloną na całej długości. Zabudowa jest niska.

Kończąc zacytuję strofy „Słów Prawdy”:

„Gdybym posiadał gromy błyskawicy,
Gdybym pioruny miał w mojej prawicy,
Uderzyłbym w serca w dostatku niedbałe-
od dumy zastygłe-w przesadzie spleśniałe.
Do ludów! Do ludów! Z ludem się łączyć,

a z duszy do kropli dumę wysączyć,
miłość rozniecić, zgnieść przesąd w zarodzie,
krew jedna-myśl jedna- w całym Narodzie!
Spieszaj Narodzie, ku ślicznej tej zorze,
nie czekaj na pomoc, ani na cud!
Ni niebo ni ziemia nam pomoc nie może,
Tylko my sami -tylko nasz Lud!

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.

ⁱ Adam Boniecki w „Herbarzu Polskim”, t. XVI, str.189, pisze:

„ Koschembahrowie herbu Własnego nazwanego Doliwą odmiennego z Łyskowa w pow. Tucholskim”.

ⁱⁱ Mieczysław Koschembahr –Łyskowski h. Doliwa. Ur.1825 w Oborach k. Chełmna, zm. w 1894 w Poznaniu. Obrońca polskości i działacz społeczny. Od 1858 r. poseł wielkopolski do sejmu pruskiego. Pionier polskiej spółdzielczości kredytowej. W latach 1870-1884 dyrektor poznańskiego Banku Rolno-Przemysłowego. W latach 1880-1885 Prezes Towarzystwa Czytelni Ludowych.